

Incipit Theologia naturalis: siue li-
ber creaturar: specialiter de hoie & de na-
tura ei: inq̄ntuz homo: & de his q̄ sunt ei
necessaria ad cognoscendū seipm: & deū &
om̄e debitū: ad qd̄ homo tenet & obliga-
tur tam deo q̄ primo. cōpositus a vene-
rabiliviro magistro Raymundo de Sa-
bunde: in artib; et medicina doctore: i sa-
cra pagina egregio p̄fessore.

Prologus.

D laudē &
gloriā altissime et glorio-
sissime trinitatis: v̄ginis
Marie & totius curie ce-
lestis: In noīe dñi n̄ri ie-
su christi: ad vtilitatē & sa-

lutem oīm christianoꝝ. sequitur scientia li-
bri creaturar: siue libri nature: & scientia
de hoie: q̄ est pp̄ria homini inq̄ntū hō est
Que est necessaria om̄i homi: & ei natura-
lis & p̄ueniens: p̄ quā ip̄e illuminat̄ ad co-
gnoscendū seipm & suū p̄ditore: & om̄e de-
bitū ad qd̄ hō tenet inq̄ntū ē hō. Et de re-
gula nature: p̄ quā etiaz cognoscit q̄libet
omnia ad q̄ obligat̄ naturaliter tā deo q̄
primo. Et nō solū illuminabit ad cogno-
scendū. imo p̄st̄ sciam p̄lūm mouebi-
tur & erigabit̄ sponte & cū leticia ad volē-
dū & faciendū en amore. Et nō solū hec
sed ista scientia docet oīm hoīem cogno-
scere realiter sine difficultate & labore oīm
veritatē homi necessariā tā de hoie q̄ de
deo. Et oīa q̄ sunt necessaria homi ad sa-
lutē & suā p̄fectionē: & vt pueniat ad vitā
eternā. Et p̄st̄ sciam hō cognoscit sine
difficultate & realiter q̄d̄ in sacra scri-
ptura p̄tinet. Et q̄d̄ d̄ in sacra scriptura
dicit̄ & precipit̄: p̄ istam scientiā cognosci-
tur infallibiliter cū magno certitudine ita
q̄ intellectus humanus est oīm securitate
& certitudine: oīm ambiguatione postposi-
ta: toti sacre scripture assentiat̄ & certifica-
tur vt nō possit ambigare questionē i ista
scientia. Et p̄ ista scientiā pot̄ solū om̄is
questio q̄ debet sciri tam de deo q̄ de
ip̄o. & sine difficultate. Et cognoscunt̄ i
hoc libro oēs errores antiquoꝝ philoso-

phoꝝ et paganor̄ ac infidelū. & p̄ istā sci-
entiā tota fides catholica infallibiliter co-
gnoscitur & p̄bat̄ esse vera. Et oīs secta q̄
est p̄tra fidem catholicā: cognoscit̄ & p̄ba-
tur infallibiliter esse falsa et erronea. Et
ideo nunc in fine mundi est necessaria oī
christiano: vt q̄libet sit munitus: solida-
tus & certus in fide catholica p̄tra impu-
gnatores fidei: vt nullus decipiat̄: & sit pa-
ratus mori p̄ ea. **U**teri? p̄ istā scientiā
intelligit̄ facilliter q̄libet om̄es doctores
sanctos. Immo ista est incorporata in li-
bris eor̄: sed nō apparet. Sicut alphabe-
tū est incorporatū in om̄ib; libris. ita ista
scientia est sicut alphabetū omnium do-
ctoꝝ. et ideo sicut alphabetū p̄mo d̄ sci-
ri. Quare q̄libet si vult intelligere oēs do-
ctores et totā sacra scripturā: habeat istā
scientiā. qz est lumen om̄iū scientiarū
Ideo si vis esse solidat̄: fundat̄: firma-
tus: cert̄: addisce p̄mo hāc sciam. **A**li-
eris vagus: p̄fugus: nō h̄ns stabilitatem
in teip̄o. qz ista est radix & origo et funda-
mentū om̄iū scientiar̄: q̄ sunt homi ne-
cessaria ad salutē. & ideo qui h̄ns in se sa-
lutem in spe: debet habere p̄mo in se radi-
cem salutis. Et ideo qui habet istā scien-
tiā: habet fundamentū & radicē oīs ve-
ritatis. **U**teri? **I**sta scientia nulla alia
indiget scientiā neq; arte. Nō enī p̄suppo-
nit grammatice atq; logicas neq; aliquā
de liberalib; scientiis siue artib;: nec philo-
cā neq; methaphisicā. qz ista ē p̄ma et ho-
mini necessaria. et ordinat om̄es alias ad
bonū finē: & ad verā hominū veritatem &
vtilitatem. Quia ista scientia docet hoīes
cognoscere seipm: & p̄pter qd̄ fact̄ sit: &
quo factus sit. Quid est bonū suū: & qd̄
malū suū: qd̄ debet facere: & ad qd̄ est ob-
ligatus: et cui ip̄e obligatur. & nisi hō co-
gnoscat oīa ista. qd̄ p̄ficiunt alie scientie:
om̄es enī scientie sunt vere vanitates si
ista deficiat. qz homies illis vniunt̄ male &
ad damnū suū. qz ip̄e nescit quo vadat:
nec vnde venit: nec vbi est. vnde etiaz do-
cet cognoscere oēs corruptōnes & defect̄
homis & damnationē. et vnde veniet ho-
mini. Et in quo statū est hō: et in q̄ p̄mo
fuit: et vnde cecidit: et quo iuit: & q̄ntum
elongat̄ a sua p̄ma p̄fectione. et docet q̄li-

Necessi-
tas huius
libri

Suffi-
cientia li-
bri.

Date/
ria libri.

Utili-
tas libri.

NB hoc prologus prohibitus p̄ Concilium Tridentinum. non v̄d̄ Theologia n̄stra.

Prologus

ter reparari potest hō: 7 q̄ sunt necessariā ad suam reparationē. Et iō ista sciētia est cōmuni: tam laicis q̄ clericis 7 oī cōditiōi hoīm. 7 pōt h̄re infra mēsem 7 sine labore: nec oportet aliqd̄ impetozari. Hec habere aliquē lib: ū in scriptis. Hec pōt tradi obliuioni: si semel habita fuerit. Et facit hoīem letū: hūilē: benignū: obediente: 7 h̄re oīa vitia odio 7 p̄cā: 7 diligere virtutes: 7 nō inflat neq; extollit scientē. **P**reterea hec scia arguit p̄ argumēta infallibilia: q̄b; nullus pōt tradicere. **O**m̄ arguit p̄ illa q̄ sunt certissima cuilibet homi p̄ expientiā. scz p̄ omēs creaturas 7 p̄ naturas ipius hoīs: 7 p̄ ip̄sumet hoīem oīa p̄bat. 7 p̄ illa q̄ hō certissime cogit d̄ seip̄o p̄ expientiā: 7 maxie p̄ expientiā cuiuslib; intra seip̄m. Et iō ista scia non q̄rit alios testes q̄ ip̄sumet hoīem. **I**te hec sciētia in p̄ncipio apparet valde vilis 7 nullius valoris. eo qz incipit a reb; minimis q̄s q̄libet vilipendit: sed tñ in fine sequitur fructus nobilissim; et infinit;. scz noticia de deo 7 de hoīe. Quia quāto mag; incipit in rebus humilib;: tanto mag; ascēdit ad celestia 7 ardua. Et iō q̄ vult h̄re fructū exercitet se p̄mo in p̄ncipijs humilib; huiusmodi scie: 7 nō p̄tēner. qz aliter nullū fructū h̄ret. Quia puer nisi bene p̄mo fuerit exercitatus in cognitiōe alphabeti 7 cuiuslibet l̄re p̄ se: nō poterit postea bñ addiscere ad legēdū. Et iō nō sit alicui grane. q̄a plus sciet infra mēsem p̄ istā sciam q̄ percentū annos studendo doctores. Et hec scia nihil allegat: neq; sacrā scripturā: neq; aliq̄s doctores. imo ista p̄firmat sacrā scripturā: 7 p̄ eas hō credit firmiter sacre scripture. 7 iō p̄cedit sacrā scripturaz quo ad nos. **U**n̄ duo sunt libri nob̄dati a deo: scz liber vniuersitat; creaturaz siue liber nature. Et alius est liber sacre scripture. **P**rim; liber fuit dat; homi a p̄ncipio dñi vniuersitas rez fuit cōdita. qm̄ quelibet creatura nō est nisi q̄dā l̄ra digito dei scripta. 7 ex plurib; creatur;: sicut ex plurib; l̄ris cōponit; liber. Ita cōponit; liber creaturaz: in q̄ libro etiā p̄tinet hō. 7 est p̄ncipalior l̄ra ip̄i; libri. Et sicut l̄re 7 dictōes facte ex l̄ris importāt 7 inducūt sciam et diuersas significatōes 7 mirabiles sentē

tias. Ita p̄for: miter ip̄e creature simul cōiuncte 7 adiuncte cōparate: importāt 7 significant diuersas significatōes 7 sentētias: 7 p̄tinet sciam hoī necessariā. **S**ecūdus aut; liber scripture dat; est hoī secūdo. 7 hoc i defectu p̄mi libri. eo qz hō nesciebat i p̄mo legere: qz erat cec;. sed tñ p̄mus liber creaturaz est oib; cōis. scz liber scripture nō est cōis. qz solum clerici legere sciunt i eo. **I**tem p̄m; liber. s. nature nō pōt falsificari nec d̄ceri: neq; false interpretari. iō heretici nō pōt eū false intelligere: nec aliq̄s p̄t i eo fieri hereticus. Sed seculus p̄t falsificari 7 false interpretari male intelligi. **A**ctamē vterq; liber est ab eodē. qz idē dñs et creaturas p̄didit: 7 sacrā scripturā reuelauit. Et iō uenit ad inuicē. et nō tradidit vn; alteri: sed tñ p̄imus ē nob; cōnatural. secūdus sup̄naturalis. **P**reterea cū hō sit natural; rōnal; susceptibil; discipline et doctrine. Et cū naturalit; a sua creatiōe nullam habeat actu doctrinā neq; sciam: sit tñ apt; ad suscipiendū eā. Et cū doctrina 7 scia sine libro i quo scripta sit nō possit h̄re. p̄uenientissimū fuit (ne frustra hō esset capax doctrine et scie) qz diuina scia homi librum creauerit. in q̄ p̄ se et sine magistro possit studere doctrinā necessariā. p̄pter h̄ totū istū mūdum visibīle sibi creauit: 7 dedit tanq; librum p̄p̄riū et naturalē et infallibile: del digito scriptū: vbi singule creature q̄s l̄re sunt. nō hūano arbitrio: sed diuino iudicio: ad demonstrādū hoī sapiam 7 doctrinā sibi necessariā ad salutē. Quā q̄dē sapiam nullus p̄t videre: neq; legere p̄ se in dicto libro sp̄apro: nisi fuerit a deo illuminat; 7 a p̄cō originali mūdāt;. Et iō nullus antiq; p̄ho; paganor; pōt legere hāc sciam. qz erat excecatus q̄ntū ad p̄p̄riā salutē. q̄ntū i dicto libro legerūt aliquas sciam: et oēm quā habuerūt: ab eodē contraxerūt. sed verā sapiam quā ducit ad vitā eternā: q̄nis fuerat. in eo scripta: legere nō potuerūt. **I**sta autē scia nō est aliud nisi cogitare 7 videre sapiam scriptā i creaturis: 7 extrahere ip̄am ab illis: et ponere in aīa: et videre significatiōē creaturaz. Et sic cōponendo vnā creaturā ad aliā 7 cōiungere sicut dictionē dictioni. et ex tali cō-

Dod; hui; sciētia

Exterior; vtilitas libri

Duo libri nob̄dati infra ti. xxij.

Differētia libro rū illoz

Addi; scētis q̄ litas.

Quid; dicit; h; sciētia.

functione resultat sententia et significatio vera. dum tamen sciat homo intelligere et cognoscere. Et qz sacrosancta romana ecclesia est mater omnium christianorum fidelium: et magistra gratie et fidei regula et veritatis. idcirco sue correctioni totaliter subicitur quicquid hic dicitur et continetur.

Sequitur radix: origo: principium et fundamentum istius scientie.

Titulus: i.

Quia homo naturaliter semper querit certitudinem et evidentiam claram: nec aliter quiescit nec quiescere potest: donec venerit ad ultimum gradum sue certitudinis. Verum quia certitudo et probatio suos habet gradus. et est maior et minor certitudo: maior et minor probatio.

Virtus autem probationis et causa totius certitudinis oritur ex certitudine et virtute testimoniorum et testium: ex quibus dependet et causatur tota certitudo. Unde quanto magis testes sunt certi: manifesti et indubitati et veri: tanto magis est certitudo illud quod ex eis probatur. Et si testes sint ita certi et manifesti: et testimonia eorum ita manifesta ut nullo modo possit dubitari: nec nobis possint esse magis manifesta et certiora. tunc illud quod ex eis probatur: sine dubio erit nobis certissimum manifestissimum et evidenter certissimum.

Et quia quanto sunt testes magis extranei: distantes: elongati a re de qua dubitatur: tanto minor fidem et certitudinem generant. Quanto autem testes sunt magis vicini: propinqui et intranei et indubitati: tanto maiores fidem faciunt et credulitatem. Et quia nulla res magis vicina: magis propinqua et magis intranea vel intrinseca et propria alteri est quam ipsemet sibi. Et ideo quicquid probatur de aliqua re per ipammet rem: et per naturam: propria: maxime certum est. Et cum nulla res creata sit propinquior homini quam ipsemet homo sibi. ideo quicquid probatur de homine per ipsummet hominem: et per suam propriam naturam: et per illa que sunt sibi certa. de illo maxime certum: manifestum et evidenter certum est ipsi homini. Et ista est utilitas certitudinis et maxima credulitas quam possit causa

ri vel creari per probationem. Et ideo ipsemet homo et sua propria natura debet esse medium argumentum et testimonium ad probationem omnium de homine. scilicet que pertinent ad salutem hominis. vel ad damnationem vel felicitatem. vel ad bonum vel ad malum eius. Aliter autem homo nunquam erit utilitate certus. Necessesse est ergo quod homo cognoscat seipsum et suam naturam: si aliquid velit certissime probare de seipso: et quod homo est extra seipsum: et elongatus et distans a seipso per maximam distantiam. nec unquam habitavit in domo propria. scilicet in seipso. imo semper mansit extra domum suam et extra se. et ex eo quod ignorat seipsum. nescit seipsum. et de tanto est elongatus et distans a seipso. et tantum extra seipsum est: de quanto ignorat seipsum. et quod totaliter nescit seipsum. ideo totaliter est extra seipsum: et per consequens quia nunquam habitavit in seipso: neque intrauit in se: nec vidit se. ignorat se: nescit quid valet. et ideo dat se per nihil. scilicet per peccatum: et pro parvo gaudio et modica delectatione. Quia ergo homo totaliter est extra se. ideo si debet videre se: necesse est quod intret in se et intra se: et veniat ad se: et habitet intra se. Aliter est impossibile quod cognoscat se. nec videat se neque suam valorem: suam naturam: et suam pulchritudinem naturalem. Et quod homo ignorat seipsum a necessitate: et nescit domum suam in qua debet habitare. ideo necesse est quod alie res ducant eum in seipsum. Verum quod homo est in alio loco secundum naturam. ideo si debet ascendere ad se: necesse est eum habere scalam per quam ascendet ad se. Tunc autem homo ascendit et vadit ad se: quando incipit seipsum cognoscere et tot passus et gradus facit et ascendit: quot cognitiones de seipso accipit. Et tunc intrat in seipsum: quando cognoscit seipsum. Et quia modus cognoscendi hominis est: ut per illa que sunt sibi magis et primo nota: cognoscat que sunt sibi ignota. et per illa que scit: ascendet ad illa que nescit. et cum semper res minus nobiles et inferiores sint homini primo cognite. et res perfectiores digniores nobiliores sunt ei ultimo cognite. Et ideo quia homo est res dignior: superior et perfectior huius mundi. propter hoc cognoscit alias res inferiores. et ultimo cognoscit seipsum.

Homo debet cognoscere alios ex seipso

Virtus probationis est ex testimoniis.

Testes vicini maiores fidem faciunt